

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 336.368-338.48

О. М. Грабчук

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СТРАХОВІ РИЗИКИ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ ТУРИЗМУ

Охарактеризовано специфічні риси страхування туризму як особливого типу страхових послуг. Описано основні особливості прояву страхових ризиків у сфері страхування туризму. Визначено тренд розвитку страхування туризму.

Ключові слова: страхові ризики, страхування туризму, асистуючі компанії, акумуляція ризиків, актуарна оцінка ризиків.

В статье охарактеризованы специфические черты страхования туризма как особенного типа страховых услуг. Описаны основные особенности проявления страховых рисков в сфере страхования туризма. Определён тренд развития страхования туризма.

Ключевые слова: страховые риски, страхование туризма, ассистирующие компании, аккумуляция рисков, актуарная оценка рисков.

The article characterizes specific attributes of tourism insurance as a specific type of insurance services. The paper describes major features of insurance risks manifestation in the field of tourism insurance. The trend of tourism insurance development is determined.

Keywords: insurance risks, insurance of tourism, assisting companies, accumulation of risks, actuarial evaluation of risks.

Розвиток туристичної діяльності відіграє значну соціальну й економічну роль, як в іноземних країнах, так і в Україні. Близько 12 % світового ВВП формується у сфері туризму за рахунок послуг споживчих витрат. У сферу туризму залучається 7 % інвестицій. Економіка деяких країн цілком сформована на основі сфери туризму та пов'язаних з ним інфраструктурних галузей. Відтак, туризм має значний економічний потенціал.

Водночас провадження туристичної діяльності пов'язане із значною кількістю ризиків, що обумовлює доцільність страхування саме у цій сфері. Значною є потенційна кількість страхувальників, отже, страхове поле є широким. Українські страхові компанії зацікавлені у розширенні основної діяльності у сфері туризму, що й обумовлює збільшення їх активності відповідно до загальносвітових тенденцій. Однак відсутність усталеної практики здійснення такого специфічного виду страхування, достатнього актуарного обґрунтування страхових тарифів, налагоджених взаємодій з допоміжною інфраструктурою, тощо обмежує розвиток страхування туризму, що й визначає актуальність даного напряму дослідження.

Страхування туризму, як напрям наукових розвідок, є специфічним, що обмежує кількість науковців у розробці даної тематики. Більш загальні питання – теоретико-методологічні аспекти здійснення страхової діяльності, регулювання розвитку ринку страхування (в цілому і за сегментами), суб'єкт-суб'єктні та

суб'єкт-об'єктні взаємодії у страхуванні, особливості функціонування фінансового механізму страхування, організація фінансів страховиків та інші – висвітлено у значній кількості праць українських та зарубіжних науковців. Страхуванню туризму присвячена їх незначна частка, в якій переважно розглядають методико-прикладні аспекти здійснення даного виду страхування. Так, наукові праці акцентують увагу на: механізмі взаємодії страховиків та асистуючих компаній (О. Залетов) [4]; оцінці туристичних потоків (О. М. Лютак, В. М. Михальчук) [6]; тенденціях розвитку страхування туризму в Україні (О. М. Козьменко та ін.) [5], (Е. А. Туманова, Н. С. Долгова) [15], (Д. Р. Абрамітова) [1], (Н. В. Рібун) [12]; особливостях механізму здійснення страхування у туристичній сфері (Н. Є. Аванесова) [2], (Н. М. Власова, К. О. Вейнберг) [3], (Н. В. Михайлова) [9], О. О. Охріменко [11] тощо. Відповідно існує значна кількість аспектів страхування у сфері туризму, що потребують більш детального висвітлення. Серед цих аспектів – особливості ідентифікації, виникнення та страхового захисту ризиків у сфері туризму. Відповідно, актуальним є визначення особливостей виникнення страхових ризиків у сфері туризму та їх акумуляції у страхових послугах.

Метою статті є виявлення специфіки прояву страхових ризиків у страхуванні туризму. Предметом дослідження є суб'єкт-об'єктні відносини, що виникають при наданні послуг страхування у сфері туризму.

Сукупність ризиків у сфері туризму є різноманітною. Це, насамперед ризики самих суб'єктів підприємництва, що діють у сфері туризму, та ризики осіб, що споживають зазначені послуги. Ці ризики мають комплексний характер, їм властива акумуляція та ускладнення. Причому страхові ризики акумулюються незалежно від виду і напряму туризму. Виключенням є так званий активний туризм, в якому частота ризиків збільшується принципово.

Найбільш яскраво така акумуляція проявляється у формуванні класів ризиків асистуючими компаніями, кожен з яких поглинає наступний (рис. 1).

Практично будь-який з видів ризиків може реалізуватись в межах будь-якої туристичної подорожі, незалежно від того, є вона організованою чи неорганізованою. Однак при деяких видах туристичних подорожей відбувається значна акумуляція ризиків, свідченням чого є зростання страхових тарифів. Особливо яскраво це проявляється при виїзному туризмі. Слід враховувати, що при страхуванні туристів, які приїжджають до США, Канади, Австралії, Японії, Ізраїлю, Нової Зеландії, країн Центральної та Південної Америки, на острови Тихого й Індійського океанів за індивідуальними турами, сума страхового внеску, як правило, збільшується вдвічі. При страхуванні туристів, що виїжджають до країн Південно-Східної і Південної Азії, Екваторіальної і Південної Африки, сума страхового внеску, збільшується в 1,5 рази. Додатково оплачуються ризики, пов'язані з віком туриста. Для осіб, вік яких перевищує 65 років, страховий внесок збільшується вдвічі, понад 70 років – втричі. Діти молодші двох років і особи віком понад 75 років не страхуються [7].

Наступною специфічною рисою у сфері страхування туризму є комплексний характер такого страхування. Практично всі страхові послуги носять неоднорідний характер (рис. 2).

Досить рідко страхові пакети у сфері страхування туризму можуть бути віднесені до однієї галузі страхування. Наприклад, за договором добровільного медичного страхування надають і оплачують такі послуги: медичні послуги, що включають госпіталізацію, амбулаторне лікування, а також ліки і медикаменти,

приписані лікарем; медичне транспортування до найближчої лікарні, а також у країну постійного проживання з медичним супроводом; репатріація останків; екстрена стоматологічна допомога [10, с. 296]. Причому така форма страхування передбачає взаємодію страховика з асистуючими компаніями, що визначає високий рівень витрат за договорами страхування та є уособленням специфічних суб'єкт-суб'єктних відносин саме у страхуванні туризму.

Рис. 1. Акумуляція ризиків за класами за даними асистуючих компаній
(джерело: [4, с. 22])

Інші види послуг, як правило, є комплексними, належать одночасно до кількох галузей страхування. Вітчизняні страхові компанії для туристів та туристичних фірм пропонують такі види страхування: від нещасного випадку та медичних витрат – 90 %; багажу – 75 %; відповідальності туроператорів – 60 %; від невіїзду – 25 %; життя – 5 %; авто-страхування – 5 %, неможливість здійснення турподорожей – 5 %. Найбільшим попитом у компаній серед подорожуючих користуються такі види страхування як: страхування медичних витрат – 81,4 %, від нещасного випадку – 62,6 %; відповідальність туроператорів – 6,3 %, зелена карта – 6,3%. Такі страхові послуги поєднують у собі риси майнового страхування

та страхування відповідальності. Ця риса не є властивою тільки українському страховому ринку.

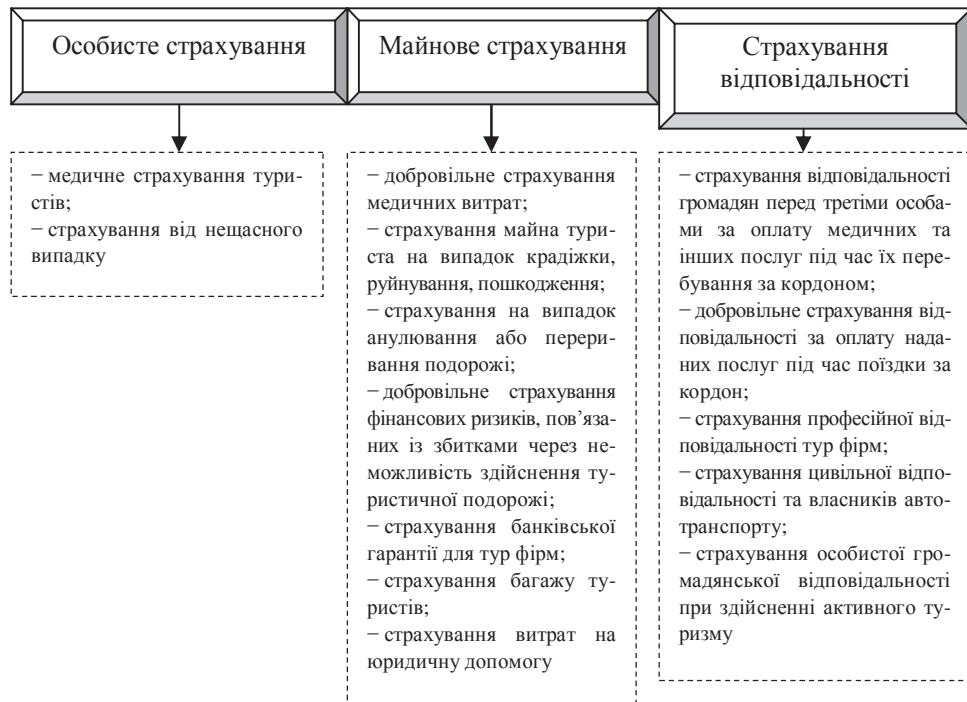

Рис. 2. Розподіл страхових послуг у сфері страхування туризму за галузями страхування

У деяких країнах окремо виділяють страхування туристів (Естонія), страхування надання допомоги особам, які потрапили в скрутне становище під час подорожі або під час відсутності на місці постійного проживання (Польща). У більшості країн страхування туристів не виділяється в окремий різновид страхування, а здійснюється в рамках медичного страхування, страхування від нещасного випадку, або включається до поліси так званого домашнього страхування (home insurance). У європейському законодавстві окремо виділяється страхування надання допомоги особам, які потрапили в скрутну ситуацію при подорожі, знаходячись поза домівкою або поза постійного місця проживання. Водночас подібна структура страхових послуг утруднює актуарну оцінку ризиків та зменшує рівень обґрунтованості тарифів.

Крім того, сьогоdnішній ринок страхування туристів – це високо конкурентний ринок. Підтвердженням цього є також автоматизація надання послуг зі страхування туризму через Інтернет. Попит на страхові послуги у сфері туризму в Україні залежить, перш за все, від обов'язковості того чи іншого виду страхування, а також від рівня ризиків потенційних страхувальників. На жаль, сьогодні, як і в багатьох інших видах страхування, основним пріоритетом при виборі страховика, є найнижча ціна, а потім вже набір послуг, а ще потім фінансова надійність, досвід та партнери. Тому ціни на страхування у сфері туризму низькі, а цей вид страхування високо ризикований. Як завжди, низька ціна забезпечує невисоку якість сервісу і мінімальні фінансові ліміти [3, с. 82]. Це зменшує якість виконання захисної функції страхування, що, в свою чергу, негативно впливає на попит на даний вид послуг. Таким чином, наступною специфічною

рисою прояву страхових ризиків у сфері туризму є невідповідність існуючої страхової відповідальності та фактичного рівня ризику.

Четвертою специфічною рисою страхових ризиків у сфері туризму є зміна тренду попиту на страхові послуги. Якщо на сьогодні першочерговим для туристів є медичне страхування та страхування від нещасного випадку, то в недалекому майбутньому прогнозують зміщення акцентів на страхування фінансових ризиків туристів [16]. Цей тренд властивий світовому ринку страхування загалом. Однак пропозиції українських страховиків, їх маркетинг відстає від асортиментного складу страхування туристів у світі. Можна стверджувати, що українські страховики перебувають на стадії переосмислення світових тенденцій страхування з метою покращення бізнес-клімату в туризмі.

Особливістю українського страхування у сфері туризму є контингент страхувальників у страхуванні відповідальності туристичних фірм. Аналіз потреб у страхуванні ризиків туристичних фірм виявив наступні тенденції. Потребують відповідного страхового покриття та укладають договори страхування великі та середні туристичні фірми. Дрібні туристичні фірми, які не мають майна та стоять перед вибором щодо подальших напрямів ведення діяльності – перейти в категорію туристичних агентів чи взагалі залишити туристичний ринок, не бачать необхідності здійснювати страхування власних ризиків, що теж заважає розвитку страхової справи, є безперечним недоліком та відбувається знов таки через необізнаність українських туристичних фірм у галузі страхування [8]. Водночас це визначає акумуляцію ризиків даного виду страхування для страховиків. Страхова компанія, що бажає розширити асортимент своїх послуг у сфері страхування туризму автоматично повинна розширювати свою взаємодію з перестраховиками та мати значний фінансовий потенціал. Інакше для неї не буде можливим адекватне покриття страхових ризиків.

Таким чином, страхові ризики у сфері туризму визначають високу специфічність відповідних страхових послуг. Їх основні особливості пов'язані із акумуляцією, комплексністю та неоднорідністю ризиків у межах страхової послуги, що обумовлює проблеми адекватної актуарної обґрунтованості страхових тарифів. Високий рівень конкуренції на ринку страхування у сфері туризму визначає недостатність страхового покриття існуючих ризиків. Оскільки даний вид страхових ризиків реалізується порівняно часто, страхова компанія, що надає подібні послуги, повинна формувати порівняно вищий обсяг резервів та посилювати свій потенціал, що зменшує фінансову ефективність її діяльності. У зв'язку з високою рухомістю ринку страхування у сфері туризму відбувається постійна ротація найбільш захищених ризиків за сукупністю послуг, що визначає їх неоднорідність у страховому портфелі.

Сучасні реалії перебувають удосконалення соціальних стандартів захисту населення загалом і туристів зокрема. Мінімізація ризиків у туризмі можлива лише за умови налагодження активної співпраці між органами державної влади, туристичними підприємствами і страховими компаніями. Отже, питання страхового забезпечення туристичної галузі потребують комплексного і системного підходу та виходу на якісно новий рівень.

Бібліографічні посилання

1. **Абрамітова Д. Р.** Розвиток страхування туризму в Україні / Д. Р. Абрамітова // Вісник Української академії банківської справи : зб. наук. праць. – 2013. – № 1(34). – С. 134–137.

2. **Аванесова Н. Є.** Страхіві технології в туристичній сфері / Н. Є. Аванесова, С. В. Нерубацька // Економічна наука XXI століття: реалії та перспективи : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : Перспектива, 2013. – С. 6–11.
3. **Власова Н. М.** Страхіві технології у сфері туризму / Н. М. Власова, К. О. Вейнберг // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – Вып. 176. – С. 82–84.
4. **Залетов О.** Асистанс та його особливості на страховому ринку / О. Залетов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 133. – С. 21–25.
5. Нові вектори розвитку страхового ринку України : монографія/ О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва та ін. – Суми : Університетська книга, 2012. – 315 с.
6. **Лютак О. М.** Аналіз та оцінювання інформації про основні туристичні потоки України / О. М. Лютак, Л. В. Михальчук // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 12 (138). – С. 217–225.
7. **Мальська М. П.** Туристичний бізнес: теорія і практика / М. П. Мальська. – К. : ЦУЛ: 2007. – 424 с.
8. **Машина Н. І.** Страхування для туристичних підприємств : навч. посіб. / Н. І. Машина. – К. : ЦУЛ, 2006. – 368 с.
9. **Михайлова Н. В.** Особливості страхування відповідальності у туристичному бізнесі/ Н. В. Михайлова, В. В. Карцева // Науковий вісник МДУ ім. В. О. Сухомлинського: Економічні науки : зб. наук. праць. – Вип. 5. 2 (101).
10. **Ненно І. М.** Суттєві умови туристського страхування / І. М. Ненно // Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація та управління підприємствами туристичної індустрії та туристичної галузі в цілому. – 2009. – № 13. – С. 296–301.
11. **Охріменко О. О.** Проблеми формування страхового захисту підприємницької діяльності у сфері туризму в Україні / О. О. Охріменко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – № 4. – С. 126–131.
12. **Рібун Н. В.** Особливості ринку страхування у сфері туризму / Н. В. Рібун // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2014. – Вип. 24. 2. – С. 274–281.
13. **Сердюк В. В.** Критерії страхових продуктів для страхування туристів [Електронний ресурс] / В. В. Сердюк. – Режим доступу : <http://s-journal.edu.edu.ua/base/2008/v6/vbrp164-166.pdf>
14. **Сирик Н. В.** Имущественное страхование в туризме [Електронний ресурс] / Н. В. Сирик // Вестник ОГУ. – 2006. – № 3. – Режим доступу : http://vestnik.osu.ru/2006_3/34.pdf
15. **Туманова Е. А.** Особливості страхування туристичних ризиків в Україні / Е. А. Туманова, Н. С. Долгова // Культура народів Причорномор'я. – 2011. – Вып. 215. – С. 138–140.
16. **Чмир Ю. В.** Роль страхування фінансових ризиків у сфері туризму України [Електронний ресурс] / Ю. В. Чмир. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/2_KAND_2008/Economics/25939.doc.htm

Надійшла до редакції 11.03.15